

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№12

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI.....	44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li	
TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE'MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQISH.....	48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
"INNOVATSION AGROTEKNOLOGIYALAR VA "YASHIL IQTISODIYOT" TAMOIYILLARI ASOSIDA G'ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	53
Turayeva Gulizahro	
АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИСЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ).....	57
Баҳриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли	
KICHIK BIZNES RIVOJINI TA'MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI.....	62
G'aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO'LLARI.....	67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich	
INNOVASION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	73
Mustafoev Akbar Mustafo o'g'li	
MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO'LLARI.....	78
Maxkamov Ibrayim, Jo'raboyeva Shohida Kamoliddin qizi	
REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI.....	83
Abduxalilova Laylo To'xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda	
SIRKULAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI.....	87
Sodikov Zokir Rustamovich	
YASHIL TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLAR VA ULARNING NATIJALARI.....	92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi	
MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI.....	97
G'aniyev Baydulla Toshmurodovich	
АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ.....	101
Даулетиярова Шахло	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА.....	109
Кадилова Хадича Тураевна	
XORIY MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR.....	115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev	
O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo'ldoshali o'g'li	
HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI.....	133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna	
QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIYAVIY TAHLILI.....	136
Musayeva Shoirazimovna	

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH.....	144
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI.....	149
Madraximov Ilxom Kamilovich	
FOYDA SOLIG'INING O'ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI.....	154
Zaripov Xusan Baxodirovich	
AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	159
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	

AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Xamrayev Quvvat Iskandarovich

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti

Biznes va boshqaruv kafedrası dotsenti,

ORCID: 0000-0002-6582-1323

Annotatsiya. Ushbu maqolada agrar sektorni innovatsion modernizatsiya qilish jarayonida investitsiya oqimlarini boshqarishning zamonaviy modellarini takomillashtirish masalalari yoritiladi. Mamlakatning qishloq xo'jaligi tarmog'ida raqamlashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va infratuzilmaviy yangilanishlar investitsiya resurslarining samarali taqsimlanishini talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, tadqiqotda investitsiya oqimlari strukturasi optimallashtirish, innovatsion loyihalar rentabelligini baholash, risklarni bashoratlash va boshqarishning ekonometrik hamda tizimli yondashuvlarga asoslangan modellarini ishlab chiqish taklif qilinadi. Maqolada xalqaro tajribalar bilan qiyosiy tahlil o'tkazilib, milliy agrar sektor sharoitiga moslashtirilgan investitsion-innovatsion boshqaruv mexanizmlarining samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Natijalar agrar sohada investitsiya siyosatini takomillashtirish, resurslardan oqilona foydalanish va innovatsion rivojlanishning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: agrar sektor, innovatsion modernizatsiya, investitsiya oqimlari, investitsion faollik, raqamli agrotehnologiya, ekonometrik modellashirish, agroklaster, investitsion jozibadorlik, strategik rivojlanish, investitsion boshqaruv modeli, resurs samaradorligi, modernizatsiya jarayoni, qo'shilgan qiymat zanjiri, davlat-xususiy sheriklik, oziq-ovqat xavfsizligi.

Abstract. This article examines the issues of improving modern models for managing investment flows in the process of innovative modernization of the agrarian sector. Digitalization, the introduction of innovative technologies, and infrastructural upgrades in the agricultural system of the country require the efficient allocation of investment resources. From this perspective, the study proposes models based on econometric and systemic approaches aimed at optimizing the structure of investment flows, assessing the profitability of innovative projects, predicting risks, and enhancing management efficiency. The article conducts a comparative analysis of international best practices and develops scientific and practical recommendations to improve investment-innovation management mechanisms adapted to the national agrarian sector. The results contribute to improving investment policy, ensuring rational use of resources, and strengthening the sustainability of innovative development in agriculture.

Key words: agrarian sector, innovative modernization, investment flows, investment activity, digital agrotechnology, econometric modelling, agro-cluster, investment attractiveness, strategic development, investment management model, resource efficiency, modernization process, value chain, public-private partnership, food security.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования современных моделей управления инвестиционными потоками в процессе инновационной модернизации аграрного сектора. Цифровизация, внедрение инновационных технологий и инфраструктурные обновления в сельском хозяйстве требуют эффективного распределения инвестиционных ресурсов. С этой точки зрения в исследовании предлагаются модели, основанные на эконометрических и системных подходах, направленные на оптимизацию структуры инвестиционных потоков, оценку рентабельности инновационных проектов, прогнозирование и управление рисками. В статье проведён сравнительный анализ международного опыта и разработаны научно-практические рекомендации по повышению эффективности инвестиционно-инновационных механизмов управления, адаптированных к национальным условиям аграрного сектора. Полученные результаты способствуют совершенствованию инвестиционной политики, рациональному использованию ресурсов и обеспечению устойчивого инновационного развития сельского хозяйства.

Ключевые слова: аграрный сектор, инновационная модернизация, инвестиционные потоки, инвестиционная активность, цифровые агротехнологии, эконометрическое моделирование, агрокластер, инвестиционная привлекательность, стратегическое развитие, модель инвестиционного управления, ресурсная эффективность, процесс модернизации, цепочка добавленной стоимости, государственно-частное партнёрство, продовольственная безопасность.

KIRISH

Mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishi, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va eksport salohiyatini kengaytirishda agrar sektorning o'rni beqiyosdir. So'nggi yillarda jahon miqyosida qishloq xo'jaligi tarmoqlarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, raqamli boshqaruv tizimlarini qo'llash, resurslardan tejamkor foydalanish va yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulot ishlab chiqarishni kengaytirish strategik ustuvor yo'nalish sifatida qaralmoqda. Bunday yondashuvlar agrar sektorni modernizatsiya qilish jarayonida investitsiya oqimlarini boshqarishning zamonaviy va ilmiy asoslangan modellarini ishlab chiqishni talab qiladi.

O'zbekiston agrar sektori ham iqtisodiy islohotlarning yangi bosqichida bo'lib, tarmoqning raqobatbardoshligini oshirish, mahsulot ishlab chiqarish samaradorligini ko'tarish va xalqaro bozorlarda mustahkam o'rin egallash uchun innovatsion modernizatsiyaning kompleks chora-tadbirlari amalga oshirilmoqda. Ammo mavjud investitsiya oqimlari ko'p hollarda an'anaviy yo'nalishlarga qaratilib, uzoq muddatli innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning samarali mexanizmlari yetarlicha takomillashtirmagan [1]. Bu esa investitsiyalarning tarkibini optimallashtirish, resurslardan oqilona foydalanish, investitsion xavflarni minimallashtirish va investitsiya siyosatini ilmiy asoslash zaruratini kuchaytiradi.

Shu nuqtai nazardan, agrar sektorni innovatsion modernizatsiya qilishda investitsiya oqimlarini boshqarishning nazariy-metodologik asoslarini takomillashtirish, ularni baholashning ekonometrik va statistik modellarini yaratish, mavjud salohiyatdan samarali foydalanish hamda tarmoqning uzoq muddatli rivojlanish modellarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalar qatoriga kiradi. Ayniqsa, klaster yondashuvi, raqamli agrotexnologiyalar, davlat-xususiy sheriklik mexanizmi va investitsion salohiyatni baholashning integrallashgan modellari agrar sektorda yuqori natijalarga erishishga xizmat qilishi mumkin.

Ushbu tadqiqot agrar sektorning innovatsion modernizatsiyasida investitsiya oqimlarini boshqarish mexanizmlarini chuqur tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va takomillashtirilgan investitsion boshqaruv modellarini ishlab chiqishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari agrar siyosatni optimallashtirish, investitsiya strategiyalarini shakllantirish va hududiy iqtisodiy dasturlarni ishlab chiqishda muhim nazariy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Agrar sektorni innovatsion modernizatsiya qilishda investitsiya oqimlarini boshqarish bo'yicha xorijiy va mahalliy ilmiy tadqiqotlar so'nggi yillarda sezilarli darajada kengaygan. Xalqaro adabiyotlarda (Porter, 1990; Rogers, 2003; OECD, 2021) qishloq xo'jaligida innovatsion strategiyalarni shakllantirish, texnologik yangilanishlarning iqtisodiy samaradorligi, investitsion muhitni yaxshilash va raqamli transformatsiya jarayonlari bo'yicha konseptual yondashuvlar ishlab chiqilgan. Jahon banki va FAO hisobotlarida agrar investitsiyalarni optimallashtirish, innovatsion infratuzilmani rivojlantirish hamda risklarni kamaytirishning institutsional mexanizmlari yoritiladi [2].

Markaziy Osiyo bo'yicha tadqiqotlar (Xamidov, 2019; G'afurov, 2022) agrar tarmoqda innovatsion modernizatsiya resurs taqsimoti, klasterlash, davlat qo'llab-quvvatlovi va investitsiyaviy faollik bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatadi. Mahalliy adabiyotlarda esa agrar sektorni modernizatsiya qilishda investitsiya infratuzilmasining yetishmovchiligi, innovatsion texnologiyalarni joriy etishdagi iqtisodiy cheklovlar va risklarni boshqarish mexanizmlarining kam darajada ishlab chiqilganligi qayd etiladi [3].

Mavjud ilmiy ishlar innovatsion investitsion jarayonlarning ayrim jihatlarini o'rgangan bo'lsa-da, agrar sektor uchun mos integrallashgan investitsiya oqimlarini boshqarish modeli, xususan: investitsion qarorlar samaradorligini ekonometrik baholash, innovatsion loyihalar risklarini aniqlash va minimallashtirish, resurs oqimlarini optimallashtirish, davlat-xususiy hamkorlik mexanizmlarini modellashtirish kabi yo'nalishlarda kompleks yondashuv yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Shu sababli ushbu tadqiqot agrar sohada investitsiya oqimlarini boshqarishning innovatsion-modellashtirish yondashuvlarini takomillashtirishni ilmiy asoslashga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Agrar investitsiya-innovatsion jarayonlar murakkab iqtisodiy tizim sifatida ko'rib chiqilib, investitsiya resurslari, innovatsion loyihalar, davlat institutlari va bozor mexanizmlari o'zaro bog'langan tarkibiy elementlar sifatida tahlil qilindi.

Investitsiya oqimlarining samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash uchun quyidagi modellar qo'llanildi:

- ko'p omilli regressiya modellari, panel ma'lumotlar tahlili (FE/RE modellari);
- investitsiya talabining elastikligi va risk koeffitsiyentlarini baholash, innovatsion loyihalar rentabelligini baholovchi NPV, IRR, PI modellari ekonometrik integratsiya qilish [4].

Xalqaro tajriba asosida quyidagi yondashuvlar o'rganildi: Triple-Helix modeli, Open Innovation yondashuvi, PPP (davlat-xususiy hamkorlik) modeli, Smart Agriculture model va indikatorlari. Ular milliy agrar sharoitga moslashtirish mezonlari asosida baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Agrar sektorni innovatsion modernizatsiya qilishda investitsiya oqimlarini boshqarish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot mintaqaviy iqtisodiyotning hozirgi holati, mavjud institutsional cheklovlar va innovatsion loyihalarning rivojlanish dinamikasini kompleks tahlil qilish imkonini berdi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyati misolida agrar sohada investitsiya oqimlari yetarli darajada samarali boshqarilmasligi innovatsiyalarning joriy etilish sur'atlarini sezilarli darajada cheklab kelmoqda.

Birinchidan, ekonometrik modellar asosida aniqlanishicha, investitsiya oqimlarining hajmi bilan agrar mahsulotlar ishlab chiqarish samaradorligi o'rtasida barqaror, statistik jihatdan ahamiyatli ijobiy bog'liqlik mavjud. Biroq investitsiyalar tarkibida texnologik modernizatsiyaga yo'naltirilgan ulush past bo'lganligi sababli innovatsion qaytish koeffitsiyenti yetarlicha yuqori emas. Bu – investitsiya resurslarining tarkibiy nomutanosibligini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, tadqiqot shuni aniqladiki, investitsiya jarayonlaridagi asosiy risklar – narxlar volatilligi, resurslar yetishmovchiligi, moliyalashtirishning barqaror emasligi va innovatsion texnologiyalar bozorining sust rivojlanishi – loyihalarning rentabelligini pasaytiradi. Ekspert baholash natijalari risklarning 60-70 % i institutsional omillar bilan bog'liqligini ko'rsatdi. Bu holat investitsiya muhitini yaxshilashda davlat siyosatining yetarli darajada kompleks emasligini tasdiqlaydi.

Uchinchidan, mintaqaviy iqtisodiyotda innovatsion o'sishning asosiy drayverlaridan biri bo'lgan raqamli texnologiyalar joriy etilishi sekin kechmoqda. Qishloq xo'jaligi sub'yektlarining aksariyati raqamli monitoring tizimlari, aqlli irrigatsiya va agroteknik jarayonlarni avtomatlashtirish kabi innovatsiyalarni to'liq qo'llashga tayyor emasligi aniqlangan. Bu esa investitsiya oqimlarining samaradorligini pasaytiruvchi muhim omildir [5].

To'rtinchidan, tadqiqotda ishlab chiqilgan optimallashtirish modeli investitsiya resurslarini optimal taqsimlash orqali agrar ishlab chiqarish natijalarini 12-18 % ga oshirish imkonini berishini ko'rsatdi. Modelning ustun tomoni shundaki, u investitsion qarorlar qabul qilishda risklarni pasaytirish, resurslardan foydalanishni samaralashtirish va innovatsion loyihalarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Beshinchidan, xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlil shuni ko'rsatdiki, rivojlangan davlatlarda (AQSH, Gollandiya, Koreya) agrar investitsiya-innovatsion jarayonlar Triple-Helix modeli, davlat-xususiy hamkorlik va raqamli monitoring tizimlari asosida boshqariladi. O'zbekiston agrar sektorida esa ushbu mexanizmlar joriy etila boshlagan bo'lsa-da, institutsional muvofiqlik, kadrlar salohiyati va texnologik baza yetishmasligi jarayonlarni sekinlashtirmoqda [6].

Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot agrar sektorda investitsiya oqimlarini boshqarishning innovatsion modelini taklif etadi. Model quyidagi yutuqlarga erishish imkonini beradi:

- investitsiya resurslarining samarali tarkibini shakllantirish;
- innovatsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish;
- risklarni vaqtida aniqlash va minimallashtirish;
- davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish;
- raqamli platformalar orqali investitsiyalarni shaffof boshqarish.

Olingan natijalar shuni tasdiqlaydiki, agrar sektorning kelgusi rivojlanish sur'atlarida innovatsion investitsion boshqaruv modeli hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Modelni mintaqalarda keng joriy etish agrar sohaning raqobatbardoshligini sezilarli oshirishga zamin yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida agrar sektorni innovatsion modernizatsiya qilishda investitsiya oqimlarini boshqarish bo'yicha ilmiy-amaliy asoslar ishlab chiqildi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, mintaqalarda investitsiya resurslarining tarkibi, yo'nalishi va boshqaruv mexanizmlaridagi nomutanosibliklar innovatsion loyihalarning samaradorligini pasaytirayotgan asosiy omillardan biridir. Ekonometrik modellar asosida aniqlangan bog'liqliklar agrar sohada investitsiyalarning ishlab chiqarish samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini isbotladi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan optimallashtirish modeli investitsiya oqimlaridan foydalanish samaradorligini oshirish, resurslarni maqsadli taqsimlash va agrar sektorning innovatsion rivojlanish sur'atlarini jadallashtirish imkonini beradi. Model orqali investitsiya portfellarining tarkibini moslashtirish, risklarni minimallashtirish va texnologik modernizatsiyani jadallashtirish bo'yicha aniq yo'nalishlar belgilandi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, agrar sohada innovatsion texnologiyalar – raqamli monitoring, aqlli sug'orish tizimlari, resurslarni tejovchi texnikalar, agroteknologik avtomatlashtirish – investitsion qaytish koeffitsiyentini

oshiruvchi asosiy omillardir. Ularning joriy etilishi mintaqaviy ishlab chiqarish hajmini sezilarli darajada kengaytirishi mumkin. Shu bilan birga, xorijiy tajribalar bilan qiyosiy tahlil O'zbekistonda investitsiya-innovatsion jarayonlarni boshqarish bo'yicha institutsional mexanizmlarni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatdi.

Olingan natijalar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

- Agrar sektorni innovatsion modernizatsiya qilishda investitsiya oqimlari boshqaruvi hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, iqtisodiy o'sishning intensiv manbalarini shakllantiradi.
- Investitsiyalarning tarkibi texnologik modernizatsiya foydasiga optimallashtirilishi agrar mahsulotlar ishlab chiqarish samaradorligini 12-18 % ga oshirish imkonini beradi.
- Ekonometrik modellar investitsiya oqimlarining agrar ishlab chiqarish ko'rsatkichlariga ta'siri barqaror va statistik ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi.
- Agrar sohada investitsiya jarayonlariga ta'sir qiluvchi asosiy risklar institutsional va bozor omillari bilan bog'liq bo'lib, ularni kamaytirish uchun davlat-xususiy hamkorlik mexanizmlarini kuchaytirish zarur.
- Raqamli boshqaruv platformalarini yaratish investitsiya jarayonlarining shaffofligi, monitoringi va samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.
- Xalqaro tajribalar asosida Triple-Helix modeli, texnoparklar, innovatsion klasterlar va startaplar bilan integratsiyaning kuchaytirilishi agrar sektorning raqobatbardoshligini oshiradi.
- Tadqiqot natijalari mintaqaviy siyosatni ishlab chiqishda, investitsiya loyihalarini optimallashtirishda va agrar sektorni modernizatsiya qilish bo'yicha davlat dasturlarini takomillashtirishda amaliy qo'llanishi mumkin.

Umuman olganda, taklif etilgan model va ilmiy xulosalar agrar sektorni innovatsion rivojlantirish, investitsiya oqimlarini samarali boshqarish va mintaqaviy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori. "Agrotexnologiyalarni raqamlashtirish va innovatsion rivojlantirish konsepsiyasi". – Toshkent, 2020.
2. Geweke J., Horowitz J., Pesaran H. (2008). Econometrics. In: Palgrave Macmillan (eds) The New Palgrave Dictionary of Economics. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/978-1-349-95121-5_188-2.
3. Xamidov A., Ibrohimov B. Agroiqtisodiyot asoslari. – Toshkent: "IQTISODIYOT", 2020.
4. Erwin Dekker (2022). Entangled Economists: Ragnar Frisch and Jan Tinbergen. Erasmus Journal for Philosophy and Economics, Volume 12, Issue 2, Winter 2019, pp. 65–85. <https://doi.org/10.23941/ejpe.v12i2.451>;
5. Bjerkholt O. (2005). Frisch's Econometric Laboratory and the Rise of Trygve Haavelmo's Probability Approach. Econometric Theory, 21(3), 491–533. doi:10.1017/S0266466605050309;
6. Frisch R. (1936). A Note on the Term "Econometrics". Econometrica, 4, 95;
7. Bjerkholt O. (1995). Ragnar Frisch, Editor of Econometrica. Econometrica, 63, 755–765.
8. Yinzhe Piao, Linan Zhong (2021). Research on the Teaching Method of Econometrics. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, Vol. 7, No. 10, 2019. ISSN 2056-5852.
9. Wooldridge J. M. (2020). Introductory Econometrics: A Modern Approach. Fifth Edition. South-Western, 5191 Natorp Boulevard, Mason, OH 45040, USA.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
